

Foto: Erik Kwakernaak

Erelid Levende Talen Als opmaat naar het honderdjarig jubileum van Levende Talen publiceert LTM een serie interviews met ereleden van de vereniging.

Karl Stutterheim

Meer dan dineren op de jaarvergadering

Karl Stutterheim is van 1916, dus bijna net zo oud als de vereniging. Hij zat in het sectiebestuur Duits en werd daarvan in 1972 voorzitter, als opvolger van een andere Karl, namelijk K.F. Flippo. Hij werd tevens vicevoorzitter van de vereniging en legde beide functies neer in 1976.

Hij was lange tijd leraar Duits aan de Rijks-H.B.S. en -M.M.S., later de Rijkscholengemeenschap in Zwolle, en daarnaast docent en studie leider Duits aan de M.O.-A-opleiding in Leeuwarden en Zwolle.

Dineren

‘Toen ik bij Levende Talen kwam vond ik het een merkwaardig gezelschap, er gebeurde eigenlijk niks. De leden kwamen één keer per jaar bijeen op de jaarvergadering, daar sprak dan een geleerde en vervolgens ging men dineren.’ Zo

kenschetst de 93-jarige de vereniging in het begin van het gesprek. Maar in het vervolg blijkt dat er in Levende Talen wel meer gebeurde dan luisteren en dineren.

Tot en met de jaren zestig domineerden in veel opzichten de leden die aan de universiteit werkten of naar die werkkring streefden. Zij vulden *Levende Talen* met taal- en letterkundige artikelen. De secties Duits en Frans begonnen eigen bulletins naast het tijdschrift, en in december 1970 schreef het hoofdbestuur onder de titel ‘Op weg naar een eigentijds beleid’: ‘Het tijdschrift is een tijdschrift voor leraren. Het accent zal dan ook minder moeten liggen op zuiver linguïstische of literairwetenschappelijke bijdragen die geen enkel verband houden met het onderwijs.’ Dat was makkelijker gezegd dan gedaan: ook toen al bleken leraren maar moeilijk tot

schrijven te komen. Maar de tekenen des tijds waren duidelijk: in 1968 was de Mammoetwet afgekondigd, die het hele voortgezet onderwijs veranderde.

Stutterheim zette zich in voor de leden voor wie en van wie de vereniging in zijn ogen eigenlijk was, de leraren. Hij stimuleerde de didactische activiteiten. Onder andere werkte hij mee aan het maken van meerkeuzevragen, voordat het Cito daarmee begon. Al jaren was er een algemene didactiekcommissie voor de moderne vreemde talen actief, die zich echter ten tijde van Stutterheims aantreden concentreerde op Engels in de onderbouw. Hij initieerde de oprichting van een didactiekcommissie Duits met mensen als Wim Noordijk, Dick Koldijk en Ada van Hoeken. Kort daarop ontstond ook een didactiekcommissie Frans.

Frans-Duitse strijd

Maar er ontstond ook een Frans-Duits conflict. De commissie-Ackermans stelde urenverschuivingen en -reducties in de lessentabellen voor. De leerlingen in de brugklas mavo–havo–vwo zouden kunnen kiezen tussen Duits en Frans. Daarover stuurde de sectie Frans in oktober 1971 een brandbrief *Een minuut voor twaalf* aan de minister. Het Frans dreigde door het voorstel zijn positie in het Nederlands onderwijs ‘volledig te verliezen’. ‘Het vreemdetalenonderwijs in Nederland moet gericht zijn op onze binnenlandse onderwijssituatie en op de binnenlandse behoefte aan talenkennis, d.w.z. met voorrang aan wereldtalen als Engels en Frans.’

Dat was uiteraard tegen het zere been van Duits. Kort na de Tweede Wereldoorlog was die taal al uit het eerste leerjaar van het voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs verbannen. In *Levende Talen* van februari 1972 schreef K.F. Flippo een pittige ‘Brief van de sectie Duits’. Was de sectie Frans bang dat de leerlingen geen Frans meer zouden kiezen? En ‘de wereldtaal Frans’? Volgens cijfers van de Europese Economische Gemeenschap spraken 80 miljoen mensen Frans tegen 120 miljoen Duits. Flippo’s opvolger Stutterheim zette zich in voor een Duits-Franse verzoening. Bij zijn latere benoeming tot erelid van de vereniging kwam het initiatief daartoe uit de sectie Frans.

De didactiek veranderde, maar ook de houding van de overheid. Wat tot de jaren zeventig de vereniging deed – de normencommissie met haar aanbevelingen voor de beoordeling van de eindexamenvertalingen, de didactiekcommissie – werd

in toenemende mate ter hand genomen door de overheid, die instituten oprichtte als het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito, 1968) en de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO, 1975).

M.O.-opleiding

Ook de opleiding van leraren werd op nieuwe leest geschoeid: de Nieuwe Lerarenopleidingen, voltijds dagopleidingen voor tweedegraders, werden vanaf 1970 concurrenten van de M.O.-opleidingen, die in deeltijd onderwijzers opleidden die hogerop wilden.

Dat was ook de weg geweest die Karl August Wilhelm Stutterheim ging. Hij kwam in 1922 als zesjarige uit het Rheinland naar Nederland. ‘Ik ging meteen naar school en leerde Nederlands met aap–noot–Mies.’ Afgestudeerd op de kweekschool tijdens de crisis in de jaren dertig kwam hij pas na de oorlog voor de klas, op een huishoudschool in Leeuwarden. Hij wilde eigenlijk M.O. geschiedenis gaan doen, zijn lievelingsvak, maar daarvoor was al heel veel belangstelling, en Duits lag voor de hand omdat hij die taal van huis uit goed beheerste. Via zijn M.O.-docent W.K. Postma kreeg hij een baan aan de Rijks-H.B.S. in Zwolle.

In de jaren vijftig en zestig ontstond een groot lerarentekort. Later, toen het tij op de arbeidsmarkt begon te keren, zei een inspecteur, op minder uren aansturend: ‘We moeten zuinig zijn op onze leraren.’ Stutterheim antwoordde hem: ‘Ik heb een tijd lang veertig lessen per week gegeven, toen waren jullie niet zo zuinig op ons.’

De M.O.-opleiding was een belangrijke leverancier van echte onderwijsmensen met veel praktische ervaring.

Het didactische onderdeel, de akte Q, was dan ook ‘een lachertje’, ook al geeft Stutterheim de interviewer gelijk in diens opmerking dat de kandidaten van vreemdetalendidactiek weinig wisten. Maar met hun brede onderwijservaring vormden de M.O.-aktebezitters een goed tegenwicht tegen de universitair opgeleiden, die dan wel vakinhoudelijk van academisch niveau, maar niet didactisch onderlegd waren.

Lespraktijk

In de lespraktijk vóór de Mammoetwet vroegen de grammatica en de vertaling (van de vreemde taal naar de moedertaal) erg veel aandacht. Voor andere onderdelen bleef niet veel tijd over. Toch werd ook op de H.B.S. aan lezen – bijvoorbeeld Goethes *Faust* – en literatuurgeschiedenis gedaan. Op de Middelbare Meisjesschool (M.M.S.) werd daar zelfs veel in geïnvesteerd. Spreekvaardigheid werd geoefend met gesprekken over de gelezen boeken. In de jaren zeventig gebruikte Stutterheim daar het talenpracticum voor. De leerlingen hielden hun spreekbeurten in de cabines, terwijl de docent aan het paneel her en der inluisterde en commentaar gaf.

Wat vond Stutterheim van de opkomende antigrammaticagolf? Hij wil het anders zeggen: andere aspecten van het vreemdetalenonderwijs begonnen meer aandacht en tijd te vragen. Dat was een goede ontwikkeling. Toch is een basis van parate beheersing onmisbaar, ook al kun je grammatica opzoeken, zoals men in de jaren zeventig begon te zeggen.

Wat toen ook opkwam was de neiging van schooldirecties om zich met de vakken te bemoeien. Het klinkt alsof Stutterheim dat een minder goede ontwikkeling vond. EK ■